

Tarixi yaşadan müasir sənət ocağı

Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrının binası əsl memarlıq abidəsidir

Azərbaycan mədəniyyəti tarixində Tağıyev teatrının - indiki Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrının əvəzolunmaz yeri vardır. Teatrın Bakının memarlıq inciləri arasında möhkəm qərar tutmuş binası keşməkeşli, lakin şərəfli bir ömür yaşayıb. Bu uzun ömründə onun daşı, divarı bir neçə dəfə kökündən təzələndə, tarixi görkəmi və yaradıcılıq ruhu dəyişilməz qalıb.

Azərbaycanda və ümumən, bütün müsəlman Şərqində dün-yəvi peşəkar teatrın təməli 1873-cü ildə qoyulub. Məhz həmin ildə böyük maarifçi H.Zərdabının və görkəmli yazıçı N.Vəzirovun təşəbbüsü ilə milli dramaturgiyamızın banisi M.F.Axundovun "Lənkəran xanının vəziri" və "Hacı Qara" komediyalarına səhnə həyatı verilərək, Bakıda Azərbaycan dilində teatr tamaşalarının nümayişi - başlanılıb. Lakin həvəskar aktyorların peşəkar kollektivə çevrilməsi və davamlı olaraq tamaşalar göstərməsi üçün uzun müddət ayrıca teatr binası olmayıb. Belə bir binanı inşa etdirmək sonradan millət atası kimi tanınacaq, o zaman hələ kifayət qədər cavan neft sahibkarı və xeyriyyəçi kimi ad-sən qazanmış Hacı Zeynalabdin Tağıyevin ağlına gəlib. O, binanın inşası üçün şəhərin mərkəzində — özünəməxsus olan torpaq sahəsində yer ayırb. Təxminən iki il davam edən tikintiye fransızlı memar F.Lemkul rəhbərlik edib. 1883-cü ilin sonlarında bina hazır olsa da, tikintidə bezi nöqsanlar üzə çıxıb. Bununla əlaqədar yerli, xüsusilə də russilli mətbuatda bir-birinin ardınca ciddi tənqidi materiallar dərc olunub. Maraqlıdır ki, H.Z.Tağıyev bu nöqsanları aradan qaldırmadı istəməyib və bina başqa məqsədlərlə, hətta anbar kimi istifadə edilib.

Aradan bir neçə il keçəndən sonra sahibkar qərara gəlib ki, bu tikildən canını qurtarsın və təzə bina tikdirsin. Bu dəfə, yəni 1898-ci ildə o, layihənin tərtib olunmasını və bütün memarlıq inşaat işlərinə nəzarəti mülki mühəndis P.İ.Koqnovitskiyə tapşırır. Az sonra istedadlı memar I.V.Qoslavski də işə cəlb olunur. Bakıda hələ Aleksandr Nevski kilsəsinin tikintisində istirak etməklə məşhurlaşan Qoslavski bütün istedadını və yaradıcı təxəyyülünü işə salaraq əla bir layihə hazırlayıb. 1900-cü ildə "Kaspi" qəzetiin 2-ci sayında dərc edilmiş "H.Z.Tağıyev teatrının tikintisi" adlı məqalədə yazılmışdı: "Hacı Zeynalabdin Tağıyevin təşəbbüsü ilə onun şəxsi vəsaiti hesabına ucaldılan, tikintidən əvvəl daha çox tövləni xatırladan bina əsl, zərif, rahat teatr binasına çevrilib. Teatrın əsas, mərkəzi hissəsi və tamaşacı salonu məkan, kompozisiya və dekorasiya baxımından köklü dəyişikliklərə uğrayıb. Tamaşacı salonunda yerlərin sayı, demək olar, iki dəfə artırılıb və 1200 yerə çatdırılıb..."

...O zamankı adı ilə desək, Tağıyev teatrının fasadlarında Şərqi motivlərindən bol istifadə edilmişdi. Əsas fasad isə öz təyinatına uyğun olaraq, ciddi və sadə formada işlənmişdi. Lakin teatrın əsas qapısının açıldığı küçənin dar olması əsas fasadı daha temtəraqlı və yaraşlı etməyə, binanın teatral obrazını daha qabarlı vurğulamağa imkan verməsə də, memar təfəkkürü birinci mərtəbənin düzbucaqlı girişlərini və ikinci mərtəbənin nəşəkilli pəncərələrini fasadın memarlıq dekorunun əsas elementləri kimi həll etmişdi. Bütün əsaslı rekonstruksiya və yenidənqurmadan sonra o zamankı Bakının yeganə teatr binası olan Tağıyev teatrı bənzərsiz görkəm aldı.

Teatr binası H.Z.Tağıyevin şəxsi mülkiyyəti olduğundan bura da tamaşa oynamaq istəyənlər onu icarəyə götürürdülər. Səhnənin bir küçündə pərdəni döşəməyə başlayan iri qıfil yəhəzicə icarə haqqı ödenildikdən sonra açılıb çıxarılırdı. Həmin qıfil hətta son illərə kimi teatrdan ayrıldı və səhnə işçiləri premiye rəqəmlərənən "şirinlik" almadan qıflı

açmışlardır.

Sonralar teatrın binası iki dəfə - 1909-cu və 1919-cu illərdə yandı. İkinci yanğından sonra binanın təkcə daş döşəməsi və dəmir-beton karkasları, bir de ön fasadı salamat qalmışdı. Bakının inşaat mühəndisleri belə hesab edirdilər ki, teatr binasını üç-dörd aya bərpa etmək mümkün kündür. Lakin büsbütün yeni teatr binası inşa etmək lazımdı. Bina yalnız 1921-22-ci illərdə bərpa edildi. Bu layihəni şəhərin bir çox böyük yaşayış, ictimai və dini ocaqlarının memarı Zivərbəy Əhmədbəyov hazırladı.

...Təmir və bərpa məqsədilə bağlı qaldığı illəri saymamaq, təxminən 120 ildir ki, bu bina Azərbaycan mədəniyyətinə xidmət edir. Onun səhnəsi milli teatr sənətimizin korifeylərinin çıxışlarına, divarları isə tükənməz tamaşaçı alqışlarına şahiddir. Uzun illər bu binada Azərbay-

edib. Dövlətimizin başçısı teatrın yenidənqurulması işlərində iştirak etmiş xarici mütəxəssislerle görüşüb, yeni tamaşa zalı ilə tanış olub, öz tövsiyə və tapşırıqlarını verib.

"Azimport" MMC-nin direktoru Raqif Həbibov deyir: "Ölkə həyatının bütün sahələri kimi, mədəniyyət sahəsi də yüksək səviyyədə dövlət qayğısı ilə əhatə edilib. Bu diqqət və qayğı Musiqili Teatrda apardığımız əsaslı bərpa və yenidənqurma işlərində məsuliyyətimizi bərabər artırdı. Dövlət sifarişini yüksək səviyyədə yerinə yetirmək üçün layihənin icrasına İtaliyadan mütəxəssisler qrupu cəlb etdik. Dünyada məşhur olan "Fontana Grande" memarlıq studiyasının direktoru Korrado Dalla Fontana (layihə rəhbəri), istedadlı memar-dizayner Silviya Sandini və mühəndis Stefano Temporini ibarət qrup binanın tarixi memarlıq üslubunun müasir inşaat texnologiyaları əsasında bərpasında inşaatçılarımıza böyük kömək göstərdilər".

... "Azimport" özünün bütün layihələrində olduğu kimi, Musiqili Teatrın binasının yenidən qurulmasında da ən yüksək keyfiyyət standartlarını tətbiq edib. Binanın fasadına tətənəli və dəbdəbəli görkəm verən bütün memarlıq elementləri, əl işi olan detallar gülbəxt daşlarından düzəldilib. İstilik və havalandırma sistemi üçün texniki avadanlıq binaya mansard tipində əlavə edilmiş altıncı mərtəbədə quraşdırılıb. 460 yerlik zal ən müasir avadanlıqla təchiz olunub.

Binada istifadə edilmiş bütün inşaat və texniki avadanlıq, çılcıraq və bralar, pərdələr İtaliya və Almaniyadan gətirilib. Tamaşa salonundakı, foye və pilləkənlərdəki bütün naxışlar İtaliyanın "Sadi" şirkətində xüsusi sifarişlə hazırlanıb. Teatrda bəzək işlərini İtaliyanın "Roberta Doripudu Studio" şirkəti yerinə yetirib. Vestibülə daxil olan diqqətli tamaşaçı mütələq "Decor Marmi" şirkəti mütəxəssislerinin naxışlı mərmərdən yığıqları döşəməyə diqqət yetirir. Layihəyə görə, foyedə, kiçik zalda, konfrans zalında və VIP zonada "Berti" (İtaliya) şirkətinin müxtəlif ağaç növlərindən olan parketləri vurulub.

Söhbət teatrda, xüsusilə də musiqili teatrda gedir, bu məkanda akustika birinci yerdə olmalıdır. Səhnənin və teatrın tamaşaçı zonalarının divar və tavanlarında səsi təcrid və əks etdirən panellərdən istifadə olunub. Üstəlik, tamaşa salonunun döşəməsi elə qurulub ki, salonda yeriyən adamın ayaq səsləri eşidilmir.

Əvvəller yalnız yarıyadək firlanan səhnə mexanizmi təzələnib. 360 dərəcə firlanma qalibiyətinə malik səhnə artıq rejissor təxəyyülü üçün geniş texniki imkanlar açır. Səhnənin arxasında 17 metr uzunluğunda səyyar qarderob otağı yaradılıb ki, tamaşaada məşğul olan aktyorlar və rəqqaslar əyinlərini dəyişməyə vaxt itirməsinlər.

Orkestr cuxurunun döşəməsinin altında qalxıb-enən mexanizm quraşdırıldıqından tamaşa və ya konsertin məqsədine uyğun olaraq orkestr səhnə ilə bərabər səviyyədə çıxış edə bilər, ya da səhnə orkestr cuxurunun üstü tam bağlanması hesabına böyüye bilir. Tamaşa salonundakı çılcıraqı tamaşa zamanı təmamilə tavana qaldırmaq mümkündür.

Bir sözlə, "Azimport"un təcrübəli və əzmkar inşaatçıları çalısbalar ki, tərxiyi yaşadan bu sənət ocağının binası Bakının memarlıq ansamblında öz layiqli yerini tutusub.

...Bu gün Tağıyev teatrını — Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrını uzaqdan görəndə də, binaya daxil olanda da dərhal başa düşürsən ki, ayaqların qədim memarlıq abidəsinə toxunur.

Amma gözlərin də səni aldatmır: bu binada hər şey XIX əsrin memarlıq və interyer məyillişini xatırlatırsada, XXI əsrin texnologiyası məkənə hakimdir!

Möhtərəm RƏCƏBOVA,
"Respublika".

